

RAAD VAN STATE
afdeling Wetgeving

CONSEIL D'ÉTAT
section de législation

advies 61.702/3
van 14 juli 2017

avis 61.702/3
du 14 juillet 2017

over

sur

een ontwerp van besluit van de
Brusselse Hoofdstedelijke
Regering 'tot wijziging van het
koninklijk besluit van
29 mei 2013 betreffende de
bescherming van proefdieren'

un projet d'arrêté du
Gouvernement de la Région de
Bruxelles-Capitale 'modifiant
l'arrêté royal du 29 mai 2013
relatif à la protection des
animaux d'expérience'

Op 15 juni 2017 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Mobiliteit en Openbare Werken verzocht binnen een termijn van dertig dagen, van rechtswege verlengd tot 1 augustus 2017,^(*) een advies te verstrekken over een ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering 'tot wijziging van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 betreffende de bescherming van proefdieren'.

Het ontwerp is door de derde kamer onderzocht op 4 juli 2017. De kamer was samengesteld uit Jan SMETS, staatsraad, voorzitter, Jeroen VAN NIEUWENHOVE en Koen MUYLLE, staatsraden, Jan VELAERS en Bruno PEETERS, assessoren, en Annemie GOOSSENS, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Rein THIELEMANS, eerste auditeur.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst van het advies is nagezien onder toezicht van Koen MUYLLE, staatsraad.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 14 juli 2017.

*

Le 15 juin 2017, le Conseil d'État, section de législation, a été invité par le Ministre de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de la Mobilité et des Travaux publics à communiquer un avis, dans un délai de trente jours, prorogé de plein droit jusqu'au 1er août 2017,^(**) sur un projet d'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale 'modifiant l'arrêté royal du 29 mai 2013 relatif à la protection des animaux d'expérience'.

Le projet a été examiné par la troisième chambre le 4 juillet 2017. La chambre était composée de Jan SMETS, conseiller d'État, président, Jeroen VAN NIEUWENHOVE et Koen MUYLLE, conseillers d'État, Jan VELAERS et Bruno PEETERS, assesseurs, et Annemie GOOSSENS, greffier.

Le rapport a été présenté par Rein THIELEMANS, premier auditeur.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise de l'avis a été vérifiée sous le contrôle de Koen MUYLLE, conseiller d'État.

L'avis, dont le texte suit, a été donné le 14 juillet 2017.

*

(*) Deze verlenging vloeit voort uit artikel 84, § 1, eerste lid, 2°, *in fine*, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, waarin wordt bepaald dat deze termijn van rechtswege wordt verlengd met vijftien dagen wanneer hij begint te lopen tussen 15 juli en 31 juli of wanneer hij verstrijkt tussen 15 juli en 15 augustus.

(**) Ce délai résulte de l'article 84, § 1er, alinéa 1er, 2°, *in fine*, des lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973, qui précise que ce délai est prolongé de plein droit de quinze jours lorsqu'il prend cours du 15 juillet au 31 juillet ou lorsqu'il expire entre le 15 juillet et le 15 août.

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond, alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING VAN HET ONTWERP

2. Het koninklijk besluit van 29 mei 2013 ‘betreffende de bescherming van proefdieren’ strekt tot de gedeeltelijke omzetting in het Belgische recht van richtlijn 2010/63/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 september 2010 ‘betreffende de bescherming van dieren die voor wetenschappelijke doeleinden worden gebruikt’.

In een verzoek om informatie (EU-Pilot – 8785/16/ENVI) heeft de Europese Commissie opgemerkt dat die omzetting onvolkomen is.

Het om advies voorgelegde ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering strekt tot wijziging van het voormelde koninklijk besluit van 29 mei 2013, teneinde gevolg te geven aan de opmerkingen van de Europese Commissie.¹

Tevens wordt de oprichting beoogd van een Brusselse Commissie voor dierproeven, in opvolging van het huidige Deontologisch Comité.

RECHTSGROND

3.1. Het ontworpen besluit vindt in beginsel rechtsgrond in de artikelen 20, § 3, 21, 23, § 1, 25, 27, 28, 29 en 30/1 van de wet van 14 augustus 1986 ‘betreffende de bescherming en het welzijn der dieren’.

Sommige artikelen van het ontworpen besluit nopen evenwel tot de volgende opmerkingen aangaande de rechtsgrond.

3.2. Artikel 3 van het ontworpen besluit strekt tot wijziging van artikel 7 van het koninklijk besluit van 29 mei 2013.

In advies 52.543/1 heeft de Raad van State, afdeling Wetgeving, het volgende opgemerkt over het ontwerp dat tot die bepaling heeft geleid:

“3.2. Teneinde in overeenstemming te zijn met de rechtsgrond, namelijk artikel 23, § 1, van de wet van 14 augustus 1986, moet artikel 7, derde en vierde lid,² van het

¹ Het ontwerp wordt om advies voorgelegd samen met een voorontwerp van ordonnantie ‘tot wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren’ (61.701/3), waarmee beoogd wordt tegemoet te komen aan andere opmerkingen van de Europese Commissie.

² Voetnoot 1 van het aangehaalde advies: De indeling in leden van artikel 7 van het ontwerp is niet duidelijk doordat witregels ontbreken en is bovendien niet dezelfde in de Nederlandse en in de Franse tekst: het derde en vierde lid in de Nederlandse tekst stemmen overeen met het derde lid in de Franse tekst. Dit euvel moet worden verholpen.

ontwerp geformuleerd worden als voorwaarden waaraan proefdieren moeten voldoen om te mogen worden gebruikt. Zoals de ontworpen bepalingen, en dan vooral het vierde lid, thans zijn geformuleerd, hebben ze veeleer betrekking op het vangen van proefdieren dan op de voorwaarden waaraan die proefdieren moeten voldoen.”³

Vermits artikel 3, 2°, van het ontworpen besluit, waarbij artikel 7, vierde lid, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 wordt gewijzigd, er toe strekt te bepalen dat de in het wild gevangen proefdieren *bij het vangen* geen enkele pijn, lijden, angst of blijvende schade mogen ondergaan die vermijdbaar is, geldt het voorgaande evenzeer voor die bepaling.

3.3.1. Voor artikel 8 van het ontwerp, dat strekt tot wijziging van een bepaling betreffende de erkenning van een fokker of een leverancier,⁴ kan een beroep worden gedaan op de algemene uitvoeringsbevoegdheid waarover de Brusselse Hoofdstedelijke Regering beschikt,⁵ in samenhang gelezen met artikel 22 van de wet van 14 augustus 1986, naar luid waarvan fokkers en leveranciers onderworpen zijn aan een voorafgaandelijke erkenning door de minister bevoegd voor het dierenwelzijn (lees: de Brusselse Hoofdstedelijke Regering). Vermits de wet in een dergelijke vereiste voorziet, kan worden aangenomen dat de Brusselse Hoofdstedelijke Regering de voorwaarden van de erkenning en de procedure voor het verlenen ervan kan regelen.

Hetzelfde geldt voor artikel 10 van het ontworpen besluit, in zoverre door die bepaling, die strekt tot de wijziging van artikel 15, § 2, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013, de intrekking van de erkenning van een fokker of een leverancier wordt geregeld.⁶

3.3.2. Het gegeven dat in het ontworpen artikel 13, § 8, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 wordt bepaald dat de Dienst “de erkende gebruikers en fokkers” (lees in de Nederlandse tekst: “de erkende fokkers en leveranciers”)⁷ registreert (artikel 8, 5°, van het ontworpen besluit), is hier niet mee onbestaanbaar. Er kan immers worden aangenomen dat de erkenning van de fokkers en de leveranciers waarin wordt voorzien bij artikel 22 van de wet van 14 augustus 1986, impliceert dat zij worden geregistreerd.

3.4. In het ontworpen artikel 31, § 1, en § 1/1, 3°, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 worden de installaties en voorzieningen van fokkers, leveranciers en gebruikers geregeld, evenals de fysieke omstandigheden waarin proefdieren worden gefokt, vastgehouden of gebruikt (artikel 18 van het ontworpen besluit).

Volgens de gemachtigde vindt die bepaling rechtsgrond in artikel 23, § 1, van de wet van 14 augustus 1986, meer bepaald in de machtiging aan de Koning om bijzondere

³ Adv.RvS 52.543/1 van 31 januari 2013 over een ontwerp dat geleid heeft tot het koninklijk besluit van 29 mei 2013.

⁴ Artikel 13 van het koninklijk besluit van 29 mei 2013.

⁵ Artikel 8 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 ‘over de Brusselse instellingen’, dat artikel 20 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 ‘tot hervorming der instellingen’ van overeenkomstige toepassing verklaart op het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

⁶ In zoverre ze betrekking heeft op de intrekking van de erkenning van een gebruiker, kan voor die bepaling rechtsgrond worden gevonden in artikel 21, § 1, van de wet van 14 augustus 1986.

⁷ Zie immers de Franse tekst van het ontwerp, waar gewag wordt gemaakt van “des éleveurs et fournisseurs agréés”. Maar zie opmerking 4.2 wat de registratie van de gebruikers betreft.

voorwaarden te bepalen met betrekking tot het houden van proefdieren van verschillende categorieën.

Uit het gegeven dat het moet gaan om *bijzondere* voorwaarden voor het houden van *verschillende categorieën* van proefdieren, lijkt echter te moeten worden afgeleid dat op grond van die bepaling geen algemene voorwaarden voor het houden van proefdieren in het algemeen kunnen worden bepaald.

Vermits het ontworpen artikel 31 van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 kan worden beschouwd als een erkenningsvoorwaarde,⁸ kan voor artikel 18 van het ontworpen besluit evenwel rechtsgrond worden gevonden in artikel 21, § 1, van de wet van 14 augustus 1986, voor zover het betrekking heeft op gebruikers, en kan beroep worden gedaan op de algemene uitvoeringsbevoegdheid, in samenhang gelezen met artikel 22 van diezelfde wet, wat de fokkers en de leveranciers betreft.

3.5. Artikel 19 van het ontworpen besluit strekt ertoe artikel 32, § 4, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013, waarin wordt bepaald welk diploma de proefleiders moeten bezitten en welke opleiding zij moeten hebben genoten, van toepassing te maken op de personen die projecten en proeven opzetten.

Volgens de gemachtigde vindt die bepaling rechtsgrond in artikel 26, § 1, van de wet van 4 augustus 1986, naar luid waarvan de Koning bijkomende maatregelen kan vaststellen met betrekking tot de vorming en de opleiding van de proefleider.

De “proefleider” is luidens artikel 3, 19, van de wet van 14 augustus 1986 “elke persoon die de leiding heeft over een dierproef”. In het voormelde verzoek om informatie van de Europese Commissie is opgemerkt dat het niet voldoende duidelijk is of “personen die projecten en proeven opzetten” als proefleiders kunnen worden beschouwd. Indien de personen die projecten en proeven opzetten, zouden samenvallen met de proefleiders, zou de ontworpen aanvulling overigens overbodig zijn. Bijgevolg kan het voormelde artikel 26, § 1, van de wet van 14 augustus 1986 geen rechtsgrond bieden voor een bepaling die geen betrekking heeft op de proefleider.

Evenwel kan voor artikel 19 van het ontworpen besluit rechtsgrond worden gevonden in artikel 29 van de wet van 14 augustus 1986, naar luid waarvan de Koning regels kan vaststellen in verband met de opleiding en de kwalificatie van het personeel van gebruikers, fokkers en leveranciers.

3.6. Voor het ontworpen artikel 37, § 3, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 (artikel 23, 2°, van het ontworpen besluit), naar luid waarvan de statistische gegevens die iedere gebruiker ieder jaar aan het Brussels Instituut voor Milieubeheer bezorgt betreffende het gebruik van proefdieren in zijn inrichtingen, openbaar worden gemaakt, kan een beroep worden gedaan

⁸ Uit de ontworpen artikelen 11, § 2, 2°, en 13, § 2, 2°, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 (artikelen 7, 1°, en 8, 1°, van het ontwerp) vloeit immers voort dat uit de stukken die bij de erkenningsaanvraag moeten worden gevoegd, moet blijken dat de installaties waar de proefdieren gehuisvest worden, voldoen aan de voorwaarden vermeld in artikel 31, § 1, van hetzelfde koninklijk besluit. In artikel 15, § 2, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 wordt bovendien bepaald dat de minister de erkenning intrekt van een gebruiker, fokker of leverancier die niet langer voldoet aan de voorschriften “van de wet of van dit besluit”.

op de algemene uitvoeringsbevoegdheid, in samenhang gelezen met artikel 25 van de wet van 14 augustus 1986. Uit die laatstvermelde bepaling vloeit immers voort dat, onder meer, de gebruiker de door de Koning (lees: de Brusselse Hoofdstedelijke Regering) vastgestelde en door de minister bevoegd voor het dierenwelzijn (hierna: de minister) vereiste statistische inlichtingen moet verstrekken.

3.7. Voor het ontworpen artikel 38, § 2, laatste lid, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 (artikel 25 van het ontworpen besluit), waarin wordt voorzien in de terugbetaling van de verplaatsingskosten van de leden van de Brusselse Commissie voor dierproeven, kan eveneens een beroep worden gedaan op de algemene uitvoeringsbevoegdheid, ditmaal in samenhang gelezen met artikel 28 van de wet van 14 augustus 1986, naar luid waarvan de Koning (lees: de Brusselse Hoofdstedelijke Regering) een comité van deskundigen opricht dat tot taak heeft de deontologische problemen in verband met dierproeven te bestuderen.

ALGEMENE OPMERKINGEN

4.1. Zoals vermeld strekt het ontwerp ertoe het koninklijk besluit van 29 mei 2013 aan te passen aan de opmerkingen die de Europese Commissie in het voormelde verzoek om informatie heeft gemaakt.

Dienaangaande kan het volgende worden opgemerkt.

4.2. In het ontworpen artikel 13, § 8, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 wordt voorzien in de registratie van de erkende fokkers en leveranciers (artikel 8, 5°, van het ontwerp).⁹ Tevens wordt bepaald dat de stukken vermeld in artikel 13, §§ 2 en 3, van hetzelfde besluit deel uitmaken van de erkenning. Zodoende wordt beoogd tegemoet te komen aan de opmerking van de Europese Commissie dat, ter uitvoering van artikel 20, lid 1, van richtlijn 2010/63/EU, niet alleen in de erkenning van fokkers en leveranciers moet worden voorzien, maar ook in hun registratie en dat, ter uitvoering van artikel 20, lid 2, van dezelfde richtlijn, de erkenning de verantwoordelijke personen moet vermelden.

Die opmerkingen van de Europese Commissie gelden evenwel evenzeer voor gebruikers. Bijgevolg moet aan het ontwerp een bepaling worden toegevoegd die ertoe strekt in (artikel 12 van) het koninklijk besluit van 29 mei 2013 de registratie van de gebruikers te regelen en te bepalen dat de stukken vermeld in artikel 11, §§ 2 en 3, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 deel uitmaken van de erkenning van de gebruikers.

4.3. In advies 60.802/3 heeft de Raad van State omtrent een gelijkaardig ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering het volgende opgemerkt:

“5. Artikel 20, lid 4, van richtlijn 2010/63/EU bepaalt dat de lidstaten ervoor zorgen dat de bevoegde instantie op de hoogte wordt gesteld van veranderingen wat betreft de in lid 2 bedoelde persoon of personen, namelijk de persoon die verantwoordelijk is voor het toezicht op de naleving van deze richtlijn, en de persoon of personen die worden bedoeld in artikel 24, lid 1, en artikel 25. In het verzoek om

⁹ Zie dienaangaande opmerking 3.3.2.

informatie van de Europese Commissie wordt vooropgesteld dat de richtlijnbeeping niet correct is omgezet wat betreft al deze personen. De gemachtigde verklaarde daarover het volgende:

‘[W]at gebruikers betreft, is dit artikel omgezet in artikel 11, § 3, tweede lid, van het KB van 29 mei 2013. [W]at de fokkers en leveranciers betreft, blijkt deze bepaling inderdaad niet omgezet te zijn. Dit kan opgelost worden door in artikel 13, § 3, van het KB van 29 mei 2013 een tweede lid toe te voegen, analoog aan artikel 11, § 3, tweede lid.’

Met die aanpassing kan worden ingestemd, met dien verstande dat in beide gevallen wellicht ook nog melding moet worden gemaakt van de in artikel 25 van de richtlijn bedoelde personen, namelijk de aangewezen dierenarts, zoals de Europese Commissie ook opmerkt in het verzoek om informatie.¹⁰

Het voorgaande geldt evenzeer voor het thans om advies voorgelegde ontwerp.

4.4. Naast de wijzigingen waartoe artikel 7, 1°, van het ontwerp strekt, moet in de Nederlandse tekst van artikel 11, § 2, 2°, tweede zin, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 eveneens het woord “proefdieren” worden vervangen door het woord “dierproeven”. De Europese Commissie merkt immers terecht op dat “[w]at de omzetting van artikel 22, lid 2, van de richtlijn betreft, (...) de diensten van de Commissie een tikfout [hebben] ontdekt in de Nederlandstalige tekst van artikel 11, § 2, 2°, van het koninklijk besluit van 2013, dat verwijst naar dieren (‘proefdieren’) in plaats van procedures (‘dierproeven’).”

4.5. Artikel 19 van het ontwerp leidt ertoe dat de vereiste dat de proefleiders in het bezit moeten zijn van een universitair diploma en houder moeten zijn van een universitair of postuniversitair diploma of van een aanvullend certificaat in de proefdierkunde, dat is aanvaard door het Brussels Instituut voor Milieubeheer, en is uitgereikt na een opleiding zoals omschreven in bijlage 11 bij het koninklijk besluit van 29 mei 2013, van toepassing wordt op de personen die projecten en proeven opzetten.

In hoofde van de proefleiders ging het om een striktere nationale bepaling die van kracht was op 9 november 2010, die gericht was op een uitgebreidere bescherming van de onder de richtlijn vallende dieren dan de bepalingen van richtlijn 2010/63/EU en die overeenkomstig artikel 2, lid 1, van die richtlijn kon worden gehandhaafd.¹¹

Het voorgaande gaat daarentegen niet op voor de uitbreiding van die vereiste tot personen die projecten en proeven opzetten. Ten aanzien van die categorie van personen lijkt artikel 2 van richtlijn 2010/63/EU een striktere nationale bepaling uit te sluiten.

¹⁰ Adv.RvS 60.802/3 van 6 februari 2017 over een ontwerp dat heeft geleid tot het besluit van de Vlaamse Regering van 17 februari 2017 ‘tot wijziging van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 betreffende de bescherming van proefdieren en het koninklijk besluit van 21 november 1996 tot vaststelling van de vergoeding van de verplaatsings- en verblijfskosten van de personen die niet tot de Administratie behoren en die deel uitmaken van sommige organen samengesteld in het kader van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren’.

¹¹ Zie, wat artikel 26, § 1, van de wet van 14 augustus 1986 betreft, dat wordt hernomen in artikel 32, § 4, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013: adv.RvS 52.543/1, opmerking 5.1.

Evenwel zou kunnen worden aangenomen dat artikel 23, lid 2, eerste alinea, b), van richtlijn 2010/63/EU, door te bepalen dat personeelsleden die projecten en procedures opzetten “voldoende geschoold” en opgeleid moeten zijn, de lidstaten een voldoende marge laat om te beslissen dat voor die categorie van personen een universitair diploma is vereist, evenals een universitair of postuniversitair diploma of een aanvullend certificaat in de proefdierkunde, aanvaard door het Brussels Instituut voor Milieubeheer, uitgereikt na een opleiding zoals omschreven in bijlage 11 bij het koninklijk besluit van 29 mei 2013. Nergens in richtlijn 2010/63/EU wordt immers nader bepaald wat onder “voldoende” moet worden begrepen.

4.6. Wat de omzetting van artikel 23, lid 2, eerste alinea, d), van richtlijn 2010/63/EU betreft, heeft de Raad van State in het voormelde advies 60.802/3 het volgende opgemerkt:

“6. Artikel 23, lid 2, d), van richtlijn 2010/63/EU schrijft voor dat de personeelsleden voldoende geschoold en opgeleid moeten zijn voor het doden van dieren. In het verzoek om informatie van de Europese Commissie werd opgemerkt dat geen omzetting werd gevonden van deze richtlijnbeplating. De gemachtigde verklaarde in dat verband het volgende:

‘Artikel 33, § 2, van het KB van 29 mei 2013 betreffende de bescherming van proefdieren, bepaalt dat 'proefdieren gedood moeten worden (...) door een deskundig persoon die een adequate opleiding heeft genoten en die zijn deskundigheid kan aantonen vooraleer zijn functies op te nemen'. Met artikel 22 van het ontwerpbesluit van de Vlaamse Regering (...) wordt hieraan toegevoegd dat deze persoon onder toezicht moet staan totdat hij het bewijs van bekwaamheid heeft geleverd. Hiermee wordt art. 23, lid 2), onder d), van de richtlijn volledig omgezet.

Bovendien is in bijlage 9, punt 9, bijlage 10, punten 8 en 12, en bijlage 11, punten 4 en 8, van het KB van 29 mei 2013 voorzien dat euthanasie van dieren onderdeel moet uitmaken van de opleiding van respectievelijk personen die instaan voor de bijzondere verzorging van de dieren, personen die actief meewerken aan op dieren uitgevoerde proeven en proefleiders.’

De Raad van State kan zich bij dit betoog aansluiten.”

4.7. Wat de omzetting van artikel 36 van richtlijn 2010/63/EU betreft, heeft de Raad van State in het voormelde advies 60.802/3 het volgende opgemerkt:

“7. Artikel 36 van richtlijn 2010/63/EU schrijft onder meer voor dat de projecten worden uitgevoerd in overeenstemming met de voor het project verleende vergunning of, in de in artikel 42 bedoelde gevallen, in overeenstemming met de bij de bevoegde instantie ingediende aanvraag of het besluit van de bevoegde instantie. In het verzoek om informatie van de Europese Commissie worden opmerkingen geformuleerd met betrekking tot de correcte omzetting van deze richtlijnbeplating. De gemachtigde verklaarde hierover het volgende:

‘De Commissie merkt op dat in artikel 17, § 2, van het KB van 29 mei 2013 niet bepaald wordt dat proeven moeten uitgevoerd worden in overeenstemming met de vergunning. Dit is correct. Dit deel van artikel 36 van de richtlijn is echter omgezet in artikel 27, § 1, van het KB van 29 mei 2013. Dit artikel bepaalt immers dat 'de proefleider (...) dient te verzekeren dat dierproeven en projecten worden uitgevoerd in overeenstemming met de verleende goedkeuring.’

Bovendien merkt de Commissie op dat België gebruik maakt van de mogelijkheid van een vereenvoudigde administratieve procedure (art. 42 van de richtlijn), waarbij ze echter stelt dat de Belgische bepaling geen enkele verwijzing naar deze procedure bevat. Deze verwijzing is echter weldegelijk voorzien, met name in artikel 24 van het KB van 29 mei 2013.

Artikel 36 van de richtlijn werd dan ook wel degelijk volledig omgezet.’

De Raad van State kan zich bij deze zienswijze aansluiten.”

Aan het voorgaande kan nog worden toegevoegd dat naar luid van artikel 24, § 4, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 de artikelen 22, §§ 3 en 4, 23, § 3, en 26, §§ 3 tot 5, van hetzelfde koninklijk besluit *mutatis mutandis* gelden voor projecten die overeenkomstig artikel 24 worden uitgevoerd. De bepalingen waarnaar aldus wordt verwezen, betreffen de vergunning voor een project en de wijziging van een goedgekeurd project.

Bijgevolg kan worden aangenomen dat de verwijzing in artikel 27, § 1, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 naar “de verleende goedkeuring” niet alleen betrekking heeft op de overeenkomstig de artikelen 17 tot 23 van hetzelfde koninklijk besluit vergunde projecten, maar ook op projecten die worden goedgekeurd overeenkomstig de vereenvoudigde administratieve procedure waarin artikel 24 van hetzelfde koninklijk besluit voorziet.¹²

4.8. In het verzoek om informatie van de Europese Commissie werd vooropgesteld dat bijlage V bij richtlijn 2010/63/EU (met de lijst van in artikel 23, lid 3, van de richtlijn bedoelde elementen) niet lijkt te zijn omgezet. In antwoord op een vraag over het ontwerp waaromtrent de Raad van State advies 60.802/3 heeft gegeven, bezorgde de gemachtigde een concordantietabel, met in de linkerkolom elk van de betrokken elementen en in de rechterkolom de ermee overeenstemmende onderdelen van de bijlagen 8 tot 11 bij het koninklijk besluit van 29 mei 2013.

De Raad besloot aan de hand hiervan:

“Er kan effectief worden aangenomen dat de aangehaalde onderdelen van de bijlagen 8 tot 11 bij het koninklijk besluit van 29 mei 2013 inhoudelijk ingepast kunnen worden in de elementen van bijlage V bij richtlijn 2010/63/EU. Bovendien kan uit artikel 32, §§ 1 tot 4, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 worden opgemaakt dat die onderdelen gelden als minimumeisen voor de functies vermeld in artikel 23, lid 2, van richtlijn 2010/63/EU, overeenkomstig artikel 23, lid 3, van dezelfde richtlijn. Het lijkt in die omstandigheid niet vereist te zijn om bijlage V bij richtlijn 2010/63/EU daarbovenop nog formeel om te zetten, al zou de omzetting van de richtlijn transparanter zijn indien de elementen vervat in die bijlage V telkens zouden worden vermeld bij de relevante onderdelen van de bijlagen 8 tot 11.”¹³

Er zijn geen redenen om er hier anders over te oordelen.

¹² Zodoende wordt ook tegemoet gekomen aan de opmerking van de Europese Commissie dat, wat de omzetting van artikel 24, lid 2, b), van richtlijn 2010/63/EU betreft, in artikel 27 van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 niet wordt verwezen naar het gebruik van de vereenvoudigde administratieve procedure vervat in artikel 42 van diezelfde richtlijn.

¹³ Adv.RvS 60.802/3, l.c., opmerking 9.

4.9. Ofschoon in artikel 1 van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 reeds wordt bepaald dat dit besluit voorziet in de gedeeltelijke omzetting van richtlijn 2010/63/EU, strekt het tot aanbeveling om in het te nemen besluit eveneens gewag te maken van het gegeven dat het die omzetting aanvult door in een nieuw artikel 1 gewag te maken van de “aanvullende omzetting” van die richtlijn.

5. Uit het ontworpen artikel 2, 5°, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 (artikel 1, 2°, van het ontwerp) vloeit voort dat het Brussels Instituut voor Milieubeheer wordt aangewezen als de dienst die belast is met de toepassing van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 en die bij het koninklijk besluit met verschillende taken wordt belast.

Het Brussels Instituut voor Milieubeheer is luidens artikel 1 van het bij wet bekrachtigde¹⁴ koninklijk besluit van 8 maart 1989 ‘tot oprichting van het Brussels Instituut voor Milieubeheer’ een openbare instelling met rechtspersoonlijkheid.

Uit artikel 9 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 ‘tot hervorming der instellingen’ vloeit voort dat het regelen van onder meer de bevoegdheid van een dergelijk organisme¹⁵ enkel bij een ordonnantie kan gebeuren en derhalve niet voor delegatie vatbaar is, noch kan gebeuren op grond van de algemene uitvoeringsbevoegdheid van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering.

De in artikel 3 van het koninklijk besluit van 8 maart 1989 vermelde taken van het Brussels Instituut voor Milieubeheer omvatten vooralsnog geen taken inzake dierenwelzijn. De gemachtigde heeft er weliswaar op gewezen dat

“[d]e door het Brussels parlement goedgekeurde ordonnantie van [11 mei 2017] die de wet op het dierenwelzijn wijzigt, bepaalt in zijn artikel 34 dat het BIM naast de politie de bevoegde overheid is inzake inspectie, preventie, vaststelling en bestraffing van misdrijven in het kader van de wet.

Zo is bijvoorbeeld artikel 5 § 3 van de wet op het dierenwelzijn gewijzigd, waarbij het BIM de bevoegde dienst is voor de erkenningen van kwekerijen, asielen etc.

Dit zijn bepalingen in een ordonnantie die taken inzake dierenwelzijn aan het BIM opdragen.”

Uit artikel 34, § 1, eerste lid, tweede streepje, van de wet van 14 augustus 1986, zoals vervangen bij artikel 10, 1°, van de ordonnantie van 11 mei 2017 ‘tot wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren’, vloeit inderdaad voort dat de met het toezicht belaste personeelsleden van het Brussels Instituut voor Milieubeheer de overtredingen op de wet van 14 augustus 1986 en haar uitvoeringsbesluiten opspoort en vaststelt. Hieruit kan evenwel niet worden afgeleid dat het Brussels Instituut voor Milieubeheer de algemene bevoegdheid zou zijn verleend om de wet van 14 augustus 1986 toe te passen. Zo blijkt bijvoorbeeld nergens uit de ordonnantie van 11 mei 2017 dat het Brussels Instituut voor Milieubeheer kan worden betrokken bij de erkenning van de gebruikers, de fokkers of de

¹⁴ Artikel 41 van de wet van 16 juni 1989 ‘houdende diverse institutionele hervormingen’.

¹⁵ Althans de essentiële elementen van die regeling.

leveranciers of bij de vergunning van projecten.¹⁶ Daartoe is een wijziging vereist van (hoofdstuk VIII van) de wet van 14 augustus 1986. Dat zou desgevallend kunnen gebeuren in het voorontwerp van ordonnantie ‘tot wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren’.

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Aanhef

6. De aanhef moet worden aangepast gelet op hetgeen is opgemerkt aangaande de rechtsgrond van het ontworpen besluit. Zo moet na het eerste lid van de aanhef een lid worden ingevoegd waarin wordt verwezen naar artikel 8 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 ‘over de Brusselse Instellingen’ en moet in het tweede lid van de aanhef, dat het derde lid wordt, worden verwezen naar de artikelen 20, § 3, 21, 22, 23, § 1, 25, 27, 28, 29 en 30/1 van de wet (niet in de Nederlandse tekst “de bijzondere wet”) van 14 augustus 1986.

7. Aangezien het te nemen besluit geen budgettaire weerslag heeft, dient geen advies van de Inspectie van Financiën te worden ingewonnen en is evenmin een akkoordbevinding van de minister van Begroting vereist. Uit het dossier van de adviesaanvraag blijkt overigens niet dat die vormvereisten zijn vervuld. Het huidige vierde en vijfde lid van de aanhef, waarin ervan gewag wordt gemaakt, dienen dan ook te worden weggelaten.

8. Er dient een lid aan de aanhef te worden toegevoegd waaruit blijkt dat de gendertest bedoeld in artikel 3, 2°, van de ordonnantie van 29 maart 2012 ‘houdende de integratie van de genderdimensie in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest’ werd opgemaakt.

9. Het ontwerp dient te worden voorgedragen door de bevoegde minister en niet door de bevoegde gewestelijke staatssecretaris.¹⁷

Ook schrijve men “Op voordracht van ...” en niet “Op voorstel van ...”.

Artikel 18

10. In artikel 18 van het ontwerp moet een nieuw punt 5° worden opgenomen om de verwijzing naar paragraaf 1 in artikel 31, § 3, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 te vervangen door een verwijzing naar paragraaf 1/1, gelet op de vernummering van paragraaf 1 bij artikel 18, 1°, van het te nemen besluit.

¹⁶ Het bij artikel 4, 1°, van die ordonnantie gewijzigde artikel 5, § 3, van de wet van 14 augustus 1986 betreft enkel de erkenning voor de uitbating van hondenkwekerijen, kattenkwekerijen, dierenasielen, dierenpensions, handelszaken voor dieren, dierenmarkten en dierentuinen.

¹⁷ Raad van State, *Beginselen van de wetgevingstechniek - Handleiding voor het opstellen van wetgevende en reglementaire teksten*, Brussel, 2008, nr. 41, te raadplegen op de internetsite van de Raad van State (www.raadvst-consetat.be).

Artikel 25

11.1. Bij artikel 28 van de wet van 14 augustus 1986 wordt voorgeschreven dat “[d]e middens van het wetenschappelijk en medisch onderzoek” moeten zijn vertegenwoordigd in het comité van deskundigen dat tot taak heeft de deontologische problemen in verband met dierproeven te bestuderen.

De vraag rijst of de samenstelling van de Brusselse Commissie voor dierproeven, zoals bepaald in het ontworpen artikel 38, § 2, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013, beantwoordt aan die vereiste.

Uit het ontworpen artikel 38, § 2, vierde lid, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 vloeit voort dat de commissie bestaat uit vijf “leden verbonden aan gebruikers op het Brussels grondgebied”, vijf “leden niet verbonden aan gebruikers op het Brussels grondgebied”, een vertegenwoordiger van het Brussels Instituut voor Milieubeheer en twee leden voorgedragen door de Brusselse Raad voor dierenwelzijn. Ofschoon uit het ontworpen 38, § 2, tweede lid, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 voortvloeit dat de minister naast deze dertien leden nog bijkomende leden kan benoemen, lijkt zodoende niet te worden gewaarborgd dat de middens van het wetenschappelijk en medisch onderzoek vertegenwoordigd zijn in de commissie.

Zo is het niet vanzelfsprekend om aan te nemen dat “leden verbonden aan gebruikers” zomaar gelijkgesteld kunnen worden met de middens van het wetenschappelijk en medisch onderzoek. Maar zelfs indien dat het geval zou zijn, op grond van de overweging dat dierproeven gebeuren voor onderzoeksdoeleinden, lijkt vereist te zijn dat ook deskundigen uit het wetenschappelijk en medisch onderzoek in het algemeen deel uitmaken van de commissie, en niet alleen de gebruikers.¹⁸ Ook de andere vermelde categorieën van leden lijken niet als vertegenwoordigers van de middens van het wetenschappelijk en medisch onderzoek te kunnen worden beschouwd.

11.2. Naar luid van het ontworpen artikel 38, § 2, derde lid, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 wordt bij de samenstelling van de commissie “rekening gehouden met de eerlijke vertegenwoordiging van de verschillende Brusselse instellingen die werken met proefdieren”.

Het is niet duidelijk of met “de verschillende Brusselse instellingen die werken met proefdieren”, “gebruikers op het Brussels grondgebied” in de zin van het ontworpen artikel 38, § 2, vierde lid, 1°, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 worden bedoeld, wat zou inhouden dat die vereiste betrekking heeft op de verdeling van de vijf mandaten waarvan gewag wordt gemaakt in het ontworpen artikel 38, § 2, vierde lid, 1°, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013, dan wel andere instellingen. In het tweede geval moet worden gepreciseerd om welke instellingen het gaat.

¹⁸ Zie in verband met artikel 31 van de wet van 14 augustus 1986, waarin eveneens een vertegenwoordiging “van het wetenschappelijk en medisch onderzoek” wordt vereist: adv.RvS 57.837/1/V van 21 augustus 2015 over een ontwerp dat heeft geleid tot het besluit van de Vlaamse Regering van 13 november 2015 ‘tot regeling van de samenstelling en de werking van de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn’, opmerking 7; adv.RvS 58.996/3 van 29 maart 2016 over een ontwerp dat heeft geleid tot het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 4 mei 2016 ‘houdende regeling van de samenstelling en de werking van de Brusselse Raad voor Dierenwelzijn’, opmerking 12.

Bovendien geven de woorden een “eerlijke vertegenwoordiging” weinig rechtszekerheid over de vraag hoe de mandaten in kwestie moeten worden verdeeld. Ook dat moet worden verduidelijkt.

11.3. Naar luid van het ontworpen artikel 38, § 2, derde lid, 2°, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 bestaat de commissie uit vijf “leden niet verbonden aan gebruikers *op het Brussels grondgebied*”. Die bepaling maakt het dus mogelijk dat de vijf leden in kwestie wel verbonden zijn aan gebruikers, maar deze niet gevestigd zijn op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De vraag rijst of dit de bedoeling is van de stellers van het ontwerp, dan wel of wordt bedoeld dat het moet gaan om leden die niet verbonden zijn aan gebruikers in het algemeen.

11.4. Uit wat voorafgaat vloeit voort dat de samenstelling van de Brusselse Commissie voor dierproeven grondig moet worden herbekeken.

12. In het ontworpen artikel 38, § 2, zesde lid, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 wordt bepaald dat een lid ontslagen kan worden door de minister op basis van, onder meer, “een naar behoren gemotiveerd voorstel van de dienst”.

In het voormelde advies 60.802/3 werd omtrent een gelijkaardige bepaling het volgende opgemerkt:

“16. In het ontworpen artikel 38, derde lid (artikel 27 van het ontwerp), wordt gewag gemaakt van de mogelijkheid van ontslag van leden van de Proefdierencommissie in geval van herhaalde afwezigheid of ‘op basis van een naar behoren gemotiveerd voorstel van de dienst’. Op de vraag wat de draagwijdte is van deze laatste mogelijkheid, antwoordde de gemachtigde het volgende:

‘Uiteraard moet elke beslissing degelijk gemotiveerd worden, en dus ook elk voorstel tot beslissing. Om een maximale transparantie te garanderen en discussies uit te sluiten, wordt er echter voor geopteerd om de bewoording ‘naar behoren gemotiveerd’, die in de huidige versie van art. 38, § 2, 3^e lid, van het KB van 29 mei 2013 ook is voorzien, te behouden. Leden zouden ontslagen kunnen worden indien zij de degelijke werking en de geloofwaardigheid van de Proefdierencommissie in het gedrang brengen, zoals bv. in geval van belangenvermenging, misbruik van hun functie, (...)’

De ontworpen omschrijving is te algemeen. Er moet concreet worden bepaald op welke gronden de dienst het ontslag van leden van de Proefdierencommissie kan voorstellen.”

Het voorgaande geldt evenzeer voor de thans om advies voorliggende bepaling.

Artikel 28

13. Artikel 28 van het ontwerp strekt ertoe in artikel 41, tweede lid, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 te bepalen dat de Brusselse Commissie voor dierproeven het voorstel tot aanpassingsprogramma moet goedkeuren dat fokkers en leveranciers die de termijn bepaald in het eerste lid van dat artikel niet kunnen respecteren, samen met een aanvraag tot ontheffing bij het Brussels Instituut voor Milieubeheer moeten indienen.

Volgens artikel 41, derde lid, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 moest de gebruiker, fokker of leverancier ten laatste tegen 1 januari 2017 aan de normen van de tabellen van de secties II tot XI van bijlage 4 bij dit besluit voldoen. Bijgevolg kunnen zij niet langer, met toepassing van het tweede lid van dat artikel, tot wijziging waarvan artikel 28 van het ontwerp strekt, een aanvraag tot ontheffing en, wat de fokkers en leveranciers betreft, een voorstel tot aanpassingsprogramma indienen.

De ontworpen bepaling heeft dan ook weinig zin en kan beter worden weggelaten.

*

1. En application de l'article 84, § 3, alinéa 1er, des lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973, la section de législation a fait porter son examen essentiellement sur la compétence de l'auteur de l'acte, le fondement juridique et l'accomplissement des formalités prescrites.

*

PORTÉE DU PROJET

2. L'arrêté royal du 29 mai 2013 'relatif à la protection des animaux d'expérience' vise à transposer partiellement en droit belge la directive 2010/63/UE du Parlement européen et du Conseil du 22 septembre 2010 'relative à la protection des animaux utilisés à des fins scientifiques'.

Dans une demande d'information (EU Pilot – 8785/16/ENVI), la Commission européenne a fait observer que cette transposition est incomplète.

Le projet d'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale soumis pour avis a pour objet de modifier l'arrêté royal du 29 mai 2013 précité, afin de donner suite aux observations formulées par la Commission européenne ¹.

En outre, la création d'une Commission bruxelloise de l'expérimentation animale est envisagée pour succéder au Comité déontologique actuel.

FONDEMENT JURIDIQUE

3.1. L'arrêté en projet trouve en principe un fondement juridique dans les articles 20, § 3, 21, 23, § 1er, 25, 27, 28, 29 et 30/1 de la loi du 14 août 1986 'relative à la protection et au bien-être des animaux'.

Il s'impose cependant de faire les observations suivantes au sujet du fondement juridique de certains articles de l'arrêté en projet.

3.2. L'article 3 de l'arrêté en projet vise à modifier l'article 7 de l'arrêté royal du 29 décembre 2013.

¹ Le projet est soumis pour avis en même temps qu'un avant-projet d'ordonnance 'modifiant l'article 24 de la loi du 14 août 1986 relative à la protection et au bien-être des animaux' (61.701/3), lequel vise à donner suite à d'autres observations de la Commission européenne.

Dans l'avis 52.543/1, le Conseil d'État, section de législation, a observé, à propos du projet qui a donné lieu à cette disposition, ce qui suit :

« 3.2. Pour se conformer à l'article 23, § 1er, de la loi du 14 août 1986, qui constitue son fondement juridique, l'article 7, alinéas 3 et 4 ², du projet doit prescrire des conditions auxquelles les animaux d'expérience doivent satisfaire pour pouvoir être utilisés. Dans leur rédaction actuelle, les dispositions en projet, et essentiellement l'alinéa 4, concernent plutôt la capture des animaux d'expérience que les conditions auxquelles ils doivent satisfaire » ³.

Étant donné que l'article 3, 2°, de l'arrêté en projet, qui modifie l'article 7, alinéa 4, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, prévoit que les animaux d'expérience capturés dans la nature ne doivent subir, *lors de cette capture*, aucune douleur, souffrance, détresse ou dommage durable qui peuvent être évités, l'observation qui précède s'applique dans la même mesure à cette disposition.

3.3.1. En ce qui concerne l'article 8 du projet, qui vise à modifier une disposition relative à l'agrément d'un éleveur ou d'un fournisseur ⁴, on peut invoquer le pouvoir général d'exécution dont dispose le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale ⁵, combiné avec l'article 22 de la loi du 14 août 1986, selon lequel les éleveurs et les fournisseurs sont soumis à l'octroi d'un agrément préalable par le ministre qui a le bien-être des animaux dans ses attributions (lire : le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale). Dès lors que la loi prévoit une telle exigence, il peut être admis que le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale peut régler les conditions de l'agrément et la procédure d'octroi de celui-ci.

Il en va de même pour l'article 10 de l'arrêté en projet, dans la mesure où cette disposition, qui vise à modifier l'article 15, § 2, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, règle le retrait de l'agrément d'un éleveur ou d'un fournisseur ⁶.

3.3.2. Le fait que l'article 13, § 8, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 dispose que le Service procède à l'enregistrement « des éleveurs et fournisseurs agréés » ⁷ (article 8, 5°, de l'arrêté en projet) n'est pas incompatible avec ce qui précède. En effet, il peut être admis que l'agrément des éleveurs et des fournisseurs prévu à l'article 22 de la loi du 14 août 1986 implique qu'ils sont enregistrés.

² Note de bas de page 1 de l'avis cité : La division de l'article 7 du projet en alinéas est une source de confusion, en ce qu'il manque des interlignes et qu'elle n'est en outre pas identique dans le texte français et dans le texte néerlandais : le troisième alinéa dans le texte français correspond aux troisième et quatrième alinéas dans le texte néerlandais. Cette imperfection doit être corrigée.

³ Avis C.E. 52.543/1 du 31 janvier 2013 sur un projet devenu l'arrêté royal du 29 novembre 2013.

⁴ Article 13 de l'arrêté royal du 29 mai 2013.

⁵ Article 8 de la spéciale du 12 janvier 1989 'relative aux Institutions bruxelloises', qui rend l'article 20 de la loi spéciale du 8 août 1980 'de réformes institutionnelles' applicable par analogie à la Région de Bruxelles-Capitale.

⁶ Dans la mesure où elle concerne le retrait de l'agrément d'un utilisateur, cette disposition peut trouver un fondement juridique dans l'article 21, § 1er, de la loi du 14 août 1986.

⁷ Contrairement au texte néerlandais qui mentionne « de erkende gebruikers en fokkers » (les utilisateurs et éleveurs agréés), le texte français porte à juste titre « des éleveurs et fournisseurs agréés ». Voir toutefois l'observation 4.2 en ce qui concerne l'enregistrement des utilisateurs.

3.4. L'article 31, § 1er, et § 1/1, 3°, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 règle les installations et équipements d'éleveurs, de fournisseurs et d'utilisateurs, ainsi que les conditions physiques dans lesquelles les animaux d'expérience sont élevés, détenus ou utilisés (article 18 de l'arrêté en projet).

Selon le délégué, cette disposition trouve son fondement juridique dans l'article 23, § 1er, de la loi du 14 août 1986, plus particulièrement dans l'habilitation autorisant le Roi à fixer des conditions spéciales relatives à la détention d'animaux d'expérience de diverses catégories.

Or, il se déduit, semble-t-il, du fait qu'il doit s'agir de conditions *spéciales* relatives à la détention d'animaux d'expérience *de diverses catégories* que cette disposition ne permet pas de fixer, d'une manière générale, des conditions générales relatives à la détention d'animaux d'expérience.

Toutefois, dès lors que l'article 31, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 peut être considéré comme une condition d'agrément⁸, l'article 18 de l'arrêté en projet peut trouver son fondement juridique dans l'article 21, § 1er, de la loi du 14 août 1986, dans la mesure où il concerne les utilisateurs, et le pouvoir général d'exécution, combiné avec l'article 22 de cette même loi, peut être invoqué en ce qui concerne les éleveurs et les fournisseurs.

3.5. L'article 19 de l'arrêté en projet vise à rendre l'article 32, § 4, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, qui précise le diplôme que les maîtres d'expérience doivent posséder et la formation qu'ils doivent avoir suivie, applicable aux personnes qui conçoivent des projets et des expériences.

De l'avis du délégué, cette disposition trouve son fondement juridique dans l'article 26, § 1er, de la loi du 4 août 1986, selon lequel le Roi peut fixer des règles supplémentaires concernant la formation et la qualification du maître d'expérience.

Selon l'article 3, 19, de la loi du 14 août 1986, le « maître d'expérience » est « toute personne qui dirige une expérience sur animaux ». Dans la demande d'information précitée de la Commission européenne, il a été observé qu'il n'est pas possible de déterminer avec une clarté suffisante si les « personnes qui conçoivent des procédures et des projets » peuvent être considérés comme des maîtres d'expérience. Si les personnes qui conçoivent des projets et des expériences se confondaient avec les maîtres d'expérience, l'ajout en projet serait du reste superflu. Par conséquent, l'article 26, § 1er, précité, de la loi du 14 août 1986 ne peut pas procurer un fondement juridique à une disposition qui ne concerne pas le maître d'expérience.

Toutefois, l'article 19 de l'arrêté en projet, peut trouver un fondement juridique dans l'article 29 de la loi du 14 août 1986, aux termes duquel le Roi peut fixer des règles

⁸ En effet, il résulte des articles 11, § 2, 2°, et 13, § 2, 2°, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 (articles 7, 1°, et 8, 1°, du projet) que les pièces à joindre à la demande d'agrément doivent indiquer que les installations où sont hébergés les animaux d'expérience remplissent les conditions visées à l'article 31, § 1er, du même arrêté royal. En outre, l'article 15, § 2, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 énonce que le ministre retire l'agrément d'un utilisateur, d'un éleveur ou d'un fournisseur qui ne satisfait plus aux exigences fixées « dans la loi et le présent arrêté ».

concernant la formation et la qualification du personnel des utilisateurs, des éleveurs et des fournisseurs.

3.6. En ce qui concerne l'article 37, § 3, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 (article 23, 2°, de l'arrêté en projet), qui prévoit la publication des données statistiques que chaque utilisateur transmet chaque année à l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement concernant l'utilisation d'animaux d'expérience dans son établissement, on peut invoquer le pouvoir général d'exécution, combiné avec l'article 25 de la loi du 14 août 1986. En effet, il résulte de cette dernière disposition, notamment, que l'utilisateur doit transmettre les renseignements statistiques fixés par le Roi (lire : le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale) et requis par le ministre qui a le bien-être des animaux dans ses attributions (ci-après : le ministre).

3.7. Concernant l'article 38, § 2, dernier alinéa, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 (article 25 de l'arrêté en projet), qui prévoit le remboursement des frais de déplacement des membres de la Commission bruxelloise de l'expérimentation animale, on peut également invoquer le pouvoir général d'exécution, combiné cette fois avec l'article 28 de la loi du 14 août 1986, selon lequel le Roi (lire : le Gouvernement de la Région de Bruxelles Capitale) désigne un comité d'experts qui a pour mission d'étudier les problèmes déontologiques en rapport avec les expériences sur les animaux.

OBSERVATIONS GÉNÉRALES

4.1. Comme il a été indiqué, le projet vise à adapter l'arrêté royal du 29 mai 2013 aux observations que la Commission européenne a formulées dans la demande d'information précitée.

À cet égard, on peut formuler les observations suivantes.

4.2. L'article 13, § 8, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 prévoit l'enregistrement des éleveurs et fournisseurs agréés (article 8, 5°, du projet)⁹. Il énonce en outre que les pièces mentionnées à l'article 13, §§ 2 et 3, du même arrêté font partie de l'agrément. L'on vise ainsi à donner suite à l'observation formulée par la Commission européenne, qui impose, en exécution de l'article 20, paragraphe 1, de la directive 2010/63/UE, non seulement l'agrément d'éleveurs et de fournisseurs, mais également leur enregistrement, et qui prévoit, en exécution de l'article 20, paragraphe 2, de la même directive, que l'agrément doit mentionner les personnes responsables.

Or, ces observations formulées par la Commission européenne s'appliquent dans la même mesure aux utilisateurs. Par conséquent, il convient d'ajouter au projet une disposition visant à régler l'enregistrement des utilisateurs dans (l'article 12 de) l'arrêté royal du 29 mai 2013 et prévoyant que les pièces mentionnées à l'article 11, §§ 2 et 3, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 font partie de l'agrément des utilisateurs.

⁹ Voir à ce propos l'observation 3.3.2.

4.3. Dans l'avis 60.802/3, le Conseil d'État a formulé à propos d'un projet d'arrêté similaire du Gouvernement flamand les observations suivantes :

« 5. Artikel 20, lid 4, van richtlijn 2010/63/EU bepaalt dat de lidstaten ervoor zorgen dat de bevoegde instantie op de hoogte wordt gesteld van veranderingen wat betreft de in lid 2 bedoelde persoon of personen, namelijk de persoon die verantwoordelijk is voor het toezicht op de naleving van deze richtlijn, en de persoon of personen die worden bedoeld in artikel 24, lid 1, en artikel 25. In het verzoek om informatie van de Europese Commissie wordt vooropgesteld dat de richtlijnbevestiging niet correct is omgezet wat betreft al deze personen. De gemachtigde verklaarde daarover het volgende:

‘[W]at gebruikers betreft, is dit artikel omgezet in artikel 11, § 3, tweede lid, van het KB van 29 mei 2013. [W]at de fokkers en leveranciers betreft, blijkt deze bepaling inderdaad niet omgezet te zijn. Dit kan opgelost worden door in artikel 13, § 3, van het KB van 29 mei 2013 een tweede lid toe te voegen, analoog aan artikel 11, § 3, tweede lid.’

Met die aanpassing kan worden ingestemd, met dien verstande dat in beide gevallen wellicht ook nog melding moet worden gemaakt van de in artikel 25 van de richtlijn bedoelde personen, namelijk de aangewezen dierenarts, zoals de Europese Commissie ook opmerkt in het verzoek om informatie »¹⁰.

Cette conclusion s'applique également au projet actuellement soumis pour avis.

4.4. Outre les modifications visées par l'article 7, 1°, du projet, il convient également de remplacer, dans le texte néerlandais de l'article 11, § 2, 2°, deuxième phrase, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, le mot « proefdieren » par le mot « dierproeven ». En effet, la Commission européenne relève, à juste titre, qu' « [e]n ce qui concerne la transposition de l'article 22, paragraphe 2, de la directive, les services de la Commission ont repéré une faute typographique dans le texte néerlandais de l'article 11, § 2, 2° de l'arrêté royal de 2013, où il est question d'animaux d'expérience ('proefdieren') au lieu de procédures ('dierproeven', expériences animales) ».

4.5. L'article 19 du projet a pour effet que l'exigence selon laquelle les maîtres d'expérience doivent être titulaires d'un diplôme universitaire et être titulaires d'un diplôme universitaire ou post-universitaire ou d'un certificat complémentaire en sciences des animaux d'expérience, accepté par l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement, sanctionnant une formation telle que précisée à l'annexe 11 de l'arrêté royal du 29 mai 2013, s'applique aux personnes qui conçoivent des projets et des expériences.

En ce qui concerne les maîtres d'expérience, il s'agissait d'une disposition nationale plus stricte qui était en vigueur le 9 novembre 2010 et qui visait à assurer une protection plus large des animaux relevant du champ d'application de la directive que celle prévue dans la

¹⁰ Avis C.E. 60.802/3 van 6 février 2017 sur un projet devenu l'arrêté du Gouvernement flamand du 17 février 2017 'tot wijziging van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 betreffende de bescherming van proefdieren en het koninklijk besluit van 21 november 1996 tot vaststelling van de vergoeding van de verplaatsings- en verblijfkosten van de personen die niet tot de Administratie behoren en die deel uitmaken van sommige organen samengesteld in het kader van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren'.

directive 2010/63/UE et qui pouvait être maintenue, conformément à l'article 2, paragraphe 1, de cette directive ¹¹.

L'observation qui précède ne peut par contre se concevoir pour l'extension de cette exigence aux personnes qui conçoivent des projets et des expériences. L'article 2 de la directive paraît exclure une disposition nationale plus stricte à l'égard de cette catégorie de personnes.

On pourrait toutefois admettre que l'article 23, paragraphe 2, premier alinéa, b), de la directive 2010/63/UE, en prévoyant que les membres du personnel qui conçoivent des projets et des expériences doivent disposer d'un « niveau d'études » et de formation « adéquat », laisse aux États membres une marge suffisante pour décider que pour cette catégorie de personnes, un diplôme universitaire est requis, ainsi qu'un diplôme universitaire ou post-universitaire ou un certificat complémentaire en sciences des animaux d'expérience, accepté par l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement, sanctionnant une formation telle que précisée à l'annexe 11 de l'arrêté royal du 29 mai 2013. En effet, aucune disposition de la directive 2010/63/UE ne précise ce qu'il faut entendre par « adéquat ».

4.6. En ce qui concerne la transposition de l'article 23, paragraphe 2, premier alinéa, d), de la directive 2010/63/UE, le Conseil d'État a formulé dans l'avis 60.802/3 précité l'observation suivante :

« Artikel 23, lid 2, d), van richtlijn 2010/63/EU schrijft voor dat de personeelsleden voldoende geschoold en opgeleid moeten zijn voor het doden van dieren. In het verzoek om informatie van de Europese Commissie werd opgemerkt dat geen omzetting werd gevonden van deze richtlijnbeplating. De gemachtigde verklaarde in dat verband het volgende:

‘Artikel 33, § 2, van het KB van 29 mei 2013 betreffende de bescherming van proefdieren, bepaalt dat 'proefdieren gedood moeten worden (...) door een deskundig persoon die een adequate opleiding heeft genoten en die zijn deskundigheid kan aantonen vooraleer zijn functies op te nemen'. Met artikel 22 van het ontwerpbesluit van de Vlaamse Regering (...) wordt hieraan toegevoegd dat deze persoon onder toezicht moet staan totdat hij het bewijs van bekwaamheid heeft geleverd. Hiermee wordt art. 23, lid 2), onder d), van de richtlijn volledig omgezet.

Bovendien is in bijlage 9, punt 9, bijlage 10, punten 8 en 12, en bijlage 11, punten 4 en 8, van het KB van 29 mei 2013 voorzien dat euthanasie van dieren onderdeel moet uitmaken van de opleiding van respectievelijk personen die instaan voor de bijzondere verzorging van de dieren, personen die actief meewerken aan op dieren uitgevoerde proeven en proefleiders.’

De Raad van State kan zich bij dit betoog aansluiten ».

4.7. En ce qui concerne la transposition de l'article 36 de la directive 2010/63/UE, le Conseil d'État a formulé dans l'avis 60.802/3 précité l'observation suivante :

¹¹ Voir, en ce qui concerne l'article 26, § 1er, de la loi du 14 août 1986, qui est reproduit à l'article 32, § 4, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 : avis C.E. 52.543/1, observation 5.1.

« 7. Artikel 36 van richtlijn 2010/63/EU schrijft onder meer voor dat de projecten worden uitgevoerd in overeenstemming met de voor het project verleende vergunning of, in de in artikel 42 bedoelde gevallen, in overeenstemming met de bij de bevoegde instantie ingediende aanvraag of het besluit van de bevoegde instantie. In het verzoek om informatie van de Europese Commissie worden opmerkingen geformuleerd met betrekking tot de correcte omzetting van deze richtlijnbeeping. De gemachtigde verklaarde hierover het volgende:

‘De Commissie merkt op dat in artikel 17, § 2, van het KB van 29 mei 2013 niet bepaald wordt dat proeven moeten uitgevoerd worden in overeenstemming met de vergunning. Dit is correct. Dit deel van artikel 36 van de richtlijn is echter omgezet in artikel 27, § 1, van het KB van 29 mei 2013. Dit artikel bepaalt immers dat ‘de proefleider (...) dient te verzekeren dat dierproeven en projecten worden uitgevoerd in overeenstemming met de verleende goedkeuring.’

Bovendien merkt de Commissie op dat België gebruik maakt van de mogelijkheid van een vereenvoudigde administratieve procedure (art. 42 van de richtlijn), waarbij ze echter stelt dat de Belgische bepaling geen enkele verwijzing naar deze procedure bevat. Deze verwijzing is echter weldegelijk voorzien, met name in artikel 24 van het KB van 29 mei 2013.

Artikel 36 van de richtlijn werd dan ook wel degelijk volledig omgezet.’

De Raad van State kan zich bij deze zienswijze aansluiten ».

Il peut encore être ajouté à l’observation qui précède qu’aux termes de l’article 24, § 4, de l’arrêté royal du 29 mai 2013, les articles 22, §§ 3 et 4, § 23, § 3, et 26, §§ 3 à 5, du même arrêté royal s’appliquent *mutatis mutandis* aux projets qui sont autorisés conformément à l’article 24. Les dispositions ainsi visées concernent l’autorisation de projet et la modification d’un projet autorisé.

Par conséquent, il peut être admis que la référence à « l’autorisation de projet » figurant à l’article 27, § 1er, de l’arrêté royal du 29 mai 2013 concerne non seulement les projets autorisés conformément aux articles 17 à 23 du même arrêté royal, mais également les projets autorisés conformément à la procédure administrative simplifiée prévue à l’article 24 du même arrêté royal ¹².

4.8. La demande d’information de la Commission européenne mentionne que l’annexe V de la directive 2010/63/UE (comportant la liste des éléments visés à l’article 23, paragraphe 3, de la directive) ne paraît pas avoir été transposée. En réponse à une question relative au projet sur lequel le Conseil d’État a donné l’avis 60.802/3, le délégué a transmis un tableau de concordance, mentionnant dans la colonne de gauche chacun des éléments concernés et dans la colonne de droite, les éléments y correspondant des annexes 8 à 11 de l’arrêté royal du 29 mai 2013.

Sur la base de ce tableau, le Conseil d’État a conclu :

¹² Ce faisant, il est également donné suite à l’observation formulée de la Commission européenne selon laquelle, en ce qui concerne la transposition de l’article 24, paragraphe 2, b), de la directive 2010/63/UE, l’article 27 de l’arrêté royal du 29 mai 2013 ne fait pas référence à l’utilisation de la procédure administrative simplifiée qui est régie par l’article 42 de cette même directive.

« Er kan effectief worden aangenomen dat de aangehaalde onderdelen van de bijlagen 8 tot 11 bij het koninklijk besluit van 29 mei 2013 inhoudelijk ingepast kunnen worden in de elementen van bijlage V bij richtlijn 2010/63/EU. Bovendien kan uit artikel 32, §§ 1 tot 4, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 worden opgemaakt dat die onderdelen gelden als minimumeisen voor de functies vermeld in artikel 23, lid 2, van richtlijn 2010/63/EU, overeenkomstig artikel 23, lid 3, van dezelfde richtlijn. Het lijkt in die omstandigheid niet vereist te zijn om bijlage V bij richtlijn 2010/63/EU daarbovenop nog formeel om te zetten, al zou de omzetting van de richtlijn transparanter zijn indien de elementen vervat in die bijlage V telkens zouden worden vermeld bij de relevante onderdelen van de bijlagen 8 tot 11 »¹³.

Rien ne justifie de conclure autrement en l'espèce.

4.9. Bien que l'article 1er de l'arrêté royal du 29 mai 2013 dispose déjà que cet arrêté vise à transposer partiellement la directive 2010/63/UE, il est recommandé de mentionner également dans l'arrêté envisagé qu'il complète cette transposition, en faisant mention dans un nouvel article 1er de la « transposition complémentaire » de cette directive.

5. Il découle de l'article 2, 5°, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 (article 1er, 2°, du projet) que l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement est désigné comme le service chargé de l'application de l'arrêté royal du 29 mai 2013 et que celui-ci l'investit de plusieurs missions.

Selon l'article 1er de l'arrêté royal du 8 mars 1989 'créant l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement', confirmé par la loi¹⁴, l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement est un organisme d'intérêt public ayant la personnalité juridique.

Il découle de l'article 9 de la loi spéciale du 8 août 1980 'de réformes institutionnelles' que seule une ordonnance peut régler, notamment, la compétence d'un tel organisme¹⁵ et qu'il n'est dès lors pas permis de le faire par voie de délégation, ni en s'appuyant sur le pouvoir général d'exécution du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale.

Les tâches de l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement que mentionne l'article 3 de l'arrêté royal du 8 mars 1989 sont, pour l'heure, étrangères au bien-être animal. Certes, le délégué a souligné ce qui suit :

« [d]e door het Brussels parlement goedgekeurde ordonnantie van [11 mei 2017] die de wet op het dierenwelzijn wijzigt, bepaalt in zijn artikel 34 dat het BIM naast de politie de bevoegde overheid is inzake inspectie, preventie, vaststelling en bestraffing van misdrijven in het kader van de wet.

Zo is bijvoorbeeld artikel 5 § 3 van de wet op het dierenwelzijn gewijzigd, waarbij het BIM de bevoegde dienst is voor de erkenningen van kwekerijen, asielen etc.

Dit zijn bepalingen in een ordonnantie die taken inzake dierenwelzijn aan het BIM opdragen ».

¹³ Avis C.E. 60.802/3, *l.c.*, observation 9.

¹⁴ Article 41 de la loi du 16 juin 1989 'portant diverses réformes institutionnelles'.

¹⁵ À tout le moins, les éléments essentiels de cette réglementation.

Il résulte en effet de l'article 34, § 1er, alinéa 1er, deuxième tiret, de la loi du 14 août 1986, remplacé par l'article 10, 1°, de l'ordonnance du 11 mai 2017 'modifiant la loi du 14 août 1986 relative à la protection et au bien-être des animaux' que les agents de l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement chargés de la surveillance recherchent et constatent les infractions à la loi du 14 août 1986 et à ses arrêtés d'exécution. On ne peut toutefois pas en déduire que l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement aurait été investi de la compétence générale pour appliquer la loi du 14 août 1986. Ainsi, rien dans l'ordonnance du 11 mai 2017 n'indique par exemple que l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement peut intervenir dans l'agrément des utilisateurs, des éleveurs ou des fournisseurs ou dans l'autorisation de projets¹⁶. À cet effet, une modification (du chapitre VIII) de la loi du 14 août 1986 s'impose, ce qui pourrait, le cas échéant, avoir lieu dans l'avant-projet d'ordonnance 'modifiant la loi du 14 août 1986 relative à la protection et au bien-être des animaux'.

EXAMEN DU TEXTE

Préambule

6. Le préambule doit être adapté conformément aux observations formulées à propos du fondement juridique de l'arrêté en projet. C'est ainsi qu'après le premier alinéa du préambule, on insérera un alinéa faisant référence à l'article 8 de la loi spéciale du 12 janvier 1989 'relative aux Institutions bruxelloises' et que le deuxième alinéa du préambule, qui devient le troisième alinéa, visera les articles 20, § 3, 21, 22, 23, § 1er, 25, 27, 28, 29 et 30/1 de la loi (et non, dans le texte néerlandais « de bijzondere wet ») du 14 août 1986.

7. Dès lors que l'arrêté envisagé n'a pas d'incidence budgétaire, l'avis de l'Inspection des Finances ne doit pas être recueilli, pas plus que l'accord du ministre du Budget. Au demeurant, il ne ressort pas du dossier de la demande d'avis que ces formalités ont été accomplies. Les quatrième et cinquième alinéas actuels du préambule, qui en font mention, doivent dès lors être omis.

8. Il y a lieu d'ajouter au préambule un alinéa indiquant que le « test genre » visé à l'article 3, 2°, de l'ordonnance du 29 mars 2012 'portant intégration de la dimension de genre dans les lignes politiques de la Région de Bruxelles-Capitale' a été réalisé.

9. Le projet doit être proposé par le ministre compétent et non pas par le secrétaire d'État compétent¹⁷.

Par ailleurs on écrira « Sur la proposition de ... » et non « Sur proposition de ... ».

¹⁶ L'article 5, § 3, de la loi du 14 août 1986, modifié par l'article 4, 1°, de cette ordonnance, concerne exclusivement l'agrément pour l'exploitation d'élevages de chiens, de chats, de refuges pour animaux, de pensions pour animaux, d'établissements commerciaux pour animaux, de marchés d'animaux et de parcs zoologiques.

¹⁷ Conseil d'État, *Principes de technique législative – Guide de rédaction des textes législatifs et réglementaires*, Bruxelles 2008, n° 41, à consulter sur le site Internet du Conseil d'État (www.raadvst-consetat.be).

Article 18

10. Dans l'article 18 du projet, il y a lieu d'insérer un nouveau point 5°, qui remplacera la référence au paragraphe 1er figurant dans l'article 31, § 3, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 par une référence au paragraphe 1/1, compte tenu de la renumérotation du paragraphe 1er par l'article 18, 1°, de l'arrêté envisagé.

Article 25

11.1. L'article 28 de la loi du 14 août 1986 prescrit que « [l]es milieux de la recherche scientifique et médicale » doivent être représentés dans le comité d'experts qui a pour mission d'étudier les problèmes déontologiques en rapport avec les expériences sur les animaux.

La question se pose de savoir si la composition de la Commission bruxelloise de l'expérimentation animale, fixée à l'article 38, § 2, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 est conforme à cette exigence.

Il découle de l'article 38, § 2, alinéa 4, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 que la commission est composée de cinq « membres liés à des utilisateurs sur le territoire bruxellois », cinq « membres non liés à des utilisateurs sur le territoire bruxellois », un représentant de l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement et deux membres proposés par le Conseil du bien-être animal bruxellois. Bien qu'il résulte de l'article 38, § 2, alinéa 2, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, qu'outre ces treize membres, le ministre peut encore nommer des membres supplémentaires, cette possibilité ne paraît pas garantir que les milieux de la recherche scientifique et médicale seront représentés au sein de la commission.

Ainsi, il n'est pas évident de considérer que des « membres liés à des utilisateurs » puissent purement et simplement être assimilés aux milieux de la recherche scientifique et médicale. Mais même si tel était le cas, en considérant que l'expérimentation animale est effectuée à des fins de recherche, il semble qu'il soit requis que des experts de la recherche scientifique et médicale en général fassent partie de la commission, et pas seulement les utilisateurs¹⁸. Les autres catégories de membres qui sont mentionnées ne paraissent pas non plus pouvoir être considérées comme des représentants des milieux de la recherche scientifique et médicale.

11.2. Selon l'article 38, § 2, alinéa 3, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, la commission se composera « de manière à respecter la représentation équitable des différentes institutions bruxelloises utilisatrices d'animaux d'expérience ».

On n'aperçoit pas clairement si « [l]es différentes institutions bruxelloises utilisatrices d'animaux d'expérience », visent « des utilisateurs sur le territoire bruxellois » au

¹⁸ Voir en ce qui concerne l'article 31 de la loi du 14 août 1986, qui requiert également une représentation « de la recherche scientifique et médicale » : avis C.E. 57.837/1/V du 21 août 2015 sur un projet devenu l'arrêté du Gouvernement flamand du 13 novembre 2015 'tot regeling van de samenstelling en de werking van de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn', observation 7 ; avis C.E. 58.996/3 du 29 mars 2016 sur un projet devenu l'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale du 4 mai 2016 'régulant la composition et le fonctionnement du Conseil bruxellois du Bien-être animal', observation 12.

sens de l'article 38, § 2, alinéa 4, 1°, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, ce qui impliquerait que cette exigence concerne la répartition des cinq mandats dont fait mention l'article 38, § 2, alinéa 4, 1°, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, ou d'autres institutions. Dans le deuxième cas, il faut préciser de quelles institutions il s'agit.

En outre, les mots « représentation équitable » n'apportent que peu de sécurité juridique en ce qui concerne la question de la répartition des mandats concernés. Ce point doit également être précisé.

11.3. Selon l'article 38, § 2, alinéa 3, 2°, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, la commission est composée de cinq « membres non liés à des utilisateurs *sur le territoire bruxellois* ». Cette disposition permet par conséquent que les cinq membres en question soient effectivement liés à des utilisateurs, mais que ceux-ci ne soient pas établis sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale. Reste à savoir si telle est l'intention des auteurs du projet, ou si l'on envisage qu'il doit s'agir de membres qui ne sont pas liés à des utilisateurs en général.

11.4. Il résulte des considérations qui précèdent que la composition de la Commission bruxelloise de l'expérimentation animale doit être fondamentalement revue.

12. L'article 38, § 2, alinéa 6, en projet, de l'arrêté royal du 29 mai 2013 dispose qu'un membre peut être révoqué par le ministre, notamment, « sur proposition dûment motivée du Service ».

Dans l'avis 60.802/3, précité, l'observation suivante a été formulée concernant une disposition analogue :

« 16. In het ontworpen artikel 38, derde lid (artikel 27 van het ontwerp), wordt gewag gemaakt van de mogelijkheid van ontslag van leden van de Proefdierencommissie in geval van herhaalde afwezigheid of 'op basis van een naar behoren gemotiveerd voorstel van de dienst'. Op de vraag wat de draagwijdte is van deze laatste mogelijkheid, antwoordde de gemachtigde het volgende:

'Uiteraard moet elke beslissing degelijk gemotiveerd worden, en dus ook elk voorstel tot beslissing. Om een maximale transparantie te garanderen en discussies uit te sluiten, wordt er echter voor geopteerd om de bewoording 'naar behoren gemotiveerd', die in de huidige versie van art. 38, § 2, 3^e lid, van het KB van 29 mei 2013 ook is voorzien, te behouden. Leden zouden ontslagen kunnen worden indien zij de degelijke werking en de geloofwaardigheid van de Proefdierencommissie in het gedrang brengen, zoals bv. in geval van belangenvermenging, misbruik van hun functie, (...).'

De ontworpen omschrijving is te algemeen. Er moet concreet worden bepaald op welke gronden de dienst het ontslag van leden van de Proefdierencommissie kan voorstellen ».

Cette conclusion s'applique également à la disposition actuellement soumise pour avis.

Article 28

13. L'article 28 du projet vise à prévoir, à l'article 41, alinéa 2, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, que la Commission bruxelloise de l'expérimentation animale doit accepter la proposition de programme d'adaptation que les éleveurs et fournisseurs qui ne peuvent pas respecter le délai prévu à l'alinéa 1er de cet article, doivent introduire, en même temps qu'une demande de dérogation, auprès de l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement.

Selon l'article 41, alinéa 3, de l'arrêté royal du 29 mai 2013, l'utilisateur, l'éleveur ou le fournisseur devait répondre au plus tard le 1er janvier 2017, aux normes reprises dans les tableaux des sections II à XI de l'annexe 4 de cet arrêté. Il s'ensuit qu'ils ne peuvent plus, en application de l'alinéa 2 de cet article, que l'article 28 du projet vise à modifier, introduire une demande de dérogation et, en ce qui concerne les éleveurs et fournisseurs, une proposition de programme d'adaptation.

La disposition en projet n'a dès lors guère de sens et il vaudrait mieux l'omettre.

DE GRIFFIER - LE GREFFIER

DE VOORZITTER - LE PRÉSIDENT

Annemie GOOSSENS

Jan SMETS